

Krúdy és Petőfi

Félévenként, évenként megsördül lakáson a telefon és kísérte-ties hangok különös kérdéseket tesznek fel. Hogy írt-e Krúdy valahol és valamikor a napóleoni háborúkról, a „győri csatáról”, a nemes-ség utolsó felkeléséről. Hogy mikor és hol festi le Szindbád írója a budapesti Royal Szálló bálját? Hogy melyik volt kedvenc kiskocsmája a Tabánban? De kérnek ennél fontosabb felvilágosításokat is a nagy íróról és műveiről, melyeket az utóbbi három évtizedben kétszer is alkalmam és szerencsém volt sajtó alá rendezni. Például legutóbb azt firtatja a hang: miért vonzódott az Álomlovag oly hevesen és szinte életfogytig kitartóan a forradalmár költőhöz, Petőfűhez?

Mielőtt e kérdésre pótlólagos válaszommal előjönnek, nézzük, valóban oly heves és fenntartás nélküli hódolója volt-e koszorús poétáknak a Nyírség diákkorában írni és publikálni kezdő bellet-ristája (ahogy akkoriban a szépirót nevezték). Íme a bizonyítékok: már 1909-ben könyvet adott ki róla „A negyvenes évekből” címmel, majd különösen századunk húszas éveiben több portrét és esszét is szentelt neki, megemlékezett születése századik évfordulójáról és még 1922-ben regénnyel is áldo-

zott a költő különös utóéletének (Ál-Petőfi).

Jóllehet Krúdy nagyon sok írói portrét és pályarajzot írt, ennyi figyelemmel egyetlen írótlársának sem adózott. (Hacsak Bródy Sándornak nem, aki azonban személyes barátja volt és „más lapra tartozott”.)

Delejes borzongással ragadta el Petőfi egyszerűségében megnyilatkozó nagysága. Mindennek titok-zatos, szinte természetfeletti volta. Tehát mindaz, amit minden olvasója átérez. Életmódjából a vándor-lás motívuma izgatta, hiszen ő maga Szindbádként szintén nagy úton járó volt, és egyszersmind roppant termékeny alkotó. Ez azonban még kevésnek bizonyult volna a két alkotó közötti kapcsolat megteremtéséhez. Az igazi összeköttetés a feltűnő másságban és nem a kevés azonosságban rejlik.

Petőfi lobbanékony, hirtelen ember volt — Krúdy nyugodt, szemlélődő, jobbára (ha csak fel nem hergelték) béketűrő. Krúdy honorá-ciór apa és vélhetőleg kismemesi származású, ám elszegényedett anya gyermeke. És városi ember, ami igazában sohasem volt elmondható a költőről. Petőfi szerel-mi életében több volt a képzelet szüleménye és ábrándozás, mint a

valóság, míg Krúdy életének ez az oldala a tömény realizmus, mely mögött feldúlt családi otthonok és mindig nyitva tartó „kakasos házak” rajzolódtak ki.

És a párválasztás. Krúdy első felesége egy rabbi tanítónő leánya, a második a Royal vendéglőse. Petőfi meg a Krúdy ábrázolatában enyhén neurotikus Szendrey Júlia. De felesleges ebben jobban elmé-

kellene. Található elegendő Krúdy Petőfit idéző portréiban. Figyeljük csak az árulkodó jeleket a Március című miniatúrban, ahol Krúdy visszajáról — ám hozzá nagyon is közelállónak — festi, szinte „előhívja” Petőfit: „Egyszer le kellene írni mindent, ami a különös fiatal-emberrel történt, amint ellenségei látták őt egykoron, és amint Vörösmarty Mihály elgondolta; amint az

félig szent, egyszer gógós paraszt, máskor a magyar istennek fia...”

Vagy más: Petőfi regényéről. A hó-hér köteléről recenziójában Krúdy felemlíti, hogy hőse, Andornaki Máté olyan, mint amilyenek rejtéktükre-ben magát a költő képzelte: „... olyan módon forgolódik a nők körül, mint Petőfi Sándorról regéltek a pókhálós szemű kartársak a József utcai kugl-zós kiskocsmában...”

*Al Szarnokság van,
mindenki nem a lánchán,
belőled büszkék, árad,
magad is Szarnokság vagy;
Illyés Gyula*

lyülnünk. Megteszik ezt helyettünk kutakodó életrajzírói, ha már meg nem tették. Annak megtámasztására, hogy Krúdyt, aki merőben más volt, mint Petőfi, vonzotta a másság — ennyi is elegendő. Miként az is nyilvánvaló, hogy mindez a mához szóló elemeket is hordoz.

Valami közvetlen bizonyíték is

ifjú Szendrey Júlia elképzelte és érezte őt asszonyilekén át, gyávának, hősnek, bűzdos és otthon után kívánczó szegény katonának, pipás költőnek, elcsapott vándorszínésznek, tükre előtt nemzet-őri kalapját illesztgető, gondokkal bajlódó, tehetetlen és éjszaka ver-seket írogató forradalmárnak; és amint valójában volt: félig színész,

Még egy kis ízelítő abból, mi-lyennek is látta száz év múltán Krúdy Petőfit — immár nem regé-nyes életrajzban, hanem egy kis esszében: „Természeti csuda volt ő is, mint a Kárpát hegyláncja vagy a Tisza folyása. Lélekmegállító, mint a csillagos égboltozat, amely a ma-gyar Alföldre borul és csodálkozás-ba ejtő, mint Magyarország, ame-

lyet az ősmagyar vezér a hegyek csúcásról először megpillantott.”

És néhány soral tovább, ugyan-csak a Petőfi című kis színes rajz-ban: „Eltűnt, meghalt: ismételjük, mert szörnyű álmokkal volna telve éjszakánk, ha azt hinnénk, hogy Petőfi Sándor 1849. július huszon-negyediké után is életben volt.”

1922-ben már búcsúzik a Petőfi-témától. Ő is lezárta nagy romanti-kus korszakát. Az Ál-Petőfi előszá-vában így hajtja meg utójára zász-laját a nagy előd emléke előtt: „Mindent szeretnénk róla tudni, és csak árnyékként látjuk nagy mesz-szeségből külső emberi alakját: a belső ember, a belső Petőfi oly mélységbe tűnt előlünk, mint Attila kopsorsója. Mintha valamely cso-dálatos végzet emelgette volna kö-rülötte egész életén át a felhőket, amelyek majd idejében eltakarják. Valami földöntúli rejtélyes szellem járt a háta mögött, hogy a lábnyo-mát elrejtse azok elől, akik majd sírva keresésére indulnak a nem-zett elveszett, legszebb fiának. Va-lamely nemzeti babona, ősi mfto-szainkból, pogány vallásunkból maradott csodatevés gondoskodott arról, hogy sohasem tudjuk megtalálni őt, amikor azt hittük, hogy már a közelébe értünk, ahol a szívverése van, levegőt fogott kezünk.